

Ο Ανάργυρος Βασιλείου Πατσουράκος πολέμησε σαν Έφεδρος Ανθυπολοχαγός του Πυροβολικού στον πόλεμο του 1912-13, όπου απελευθερώθηκε η Ήπειρος και τα Ιωάννινα. Υπηρέτησε στο προκεχωρημένο φυλάκιο του Μετσόβου.

Κατά την παραμονή του στην Ήπειρο είχε την ευκαιρία να δει από κοντά την εξαθλίωση του ελληνικού πληθυσμού της περιοχής που ζούσε υπό τον Τουρκικό ζυγό για περισσότερα από 500 χρόνια.

Προς το τέλος του πολέμου αποφάσισε, αν και άγαμος ακόμη και αδημιούργητος επαγγελματικά, να πάρει υπό την προστασία του δύο κορίτσια τα οποία τα μόρφωσε, τα μεγάλωσε σαν «ψυχοκόρες», όπως έλεγαν τότε, μαζί με την οικογένεια που δημιούργησε αργότερα και όταν ήρθε η ώρα τα προίκισε και τα πάντρεψε.

Έχει, νομίζω, ενδιαφέρον η διήγηση από τα απομνημονεύματά του, γιατί μας μεταφέρει σε μια άλλη εποχή, μια εποχή πολέμων, δυστυχίας, φτώχειας, όπου όμως τα ήθη των ανθρώπων και τα αισθήματά τους προς την πατρίδα και τους συνέλληνες απέχουν πολύ από τα σημερινά.

### **ΟΙ ΔΥΟ ΨΥΧΟΚΟΡΕΣ ΜΟΥ: ΦΡΥΝΗ – ANNA**

Τυχαία και μοιραία εκτός των άλλων καλών ή και κακών πράξεών μου ή και από επιπολαιότητα ή και από άγνοια ή και από σκέψεις ψευδείς ή και αληθοφανείς ή και από απλή και στιγμιαία φιλανθρωπία ή και όχι, μεταξύ λέγω των τόσων λαθών ή και επιτυχιών, που έχω διαπράξει στη νεανική μου ζωή, διέπραξα και το ακόλουθο και ο τυχόν κριτής μου ας με κρίνει σαν πιστός Χριστιανός και με επιείκεια.

Βρισκόμενος στο Μέτσοβο μία των ημερών και βλέποντας την προσφυγική αθλιότητα, είτε από επιπόλαια σκέψη, είτε από υπερβολικό οίκτο, χωρίς καν να σκεφτώ τις ευθύνες που αναλάμβανα, εγώ, άγαμος, χωρίς οικογένεια, διότι οι γονείς μου παρέμεναν, γέροντες πλέον, στο Γύθειο, μακριά από τον Πειραιά τη μόνιμη πλέον κατοικία μου, χωρίς να υπολογίσω και τις ευθύνες, ανέλαβα να αναθρέψω ένα μωρό δηλαδή μία μικρή και φτωχή κόρη.

Πήρα τη μικρή υπό την προστασία μου αγνοώντας πότε θα λήξει ο πόλεμος και τι θα γίνω εγώ και τι θα απογίνει η μικρή αν εγώ σκοτωνόμουν, πλην όμως «τα γινόμενα ουκ απογίνονται» και ο Θεός ας κατευθύνει Εκείνος τα βήματα και των δύο μας.

Η Φρύνη ή Σταματία ή Σταμάτα ήταν κόρη του Αλέξανδρου Λάμπρου Γιώτη και της Μαρίας. Ο πατέρας της καταγόταν από το χωριό Κοσμηρά που απέχει από τα Ιωάννινα 4 ώρες (με τα πόδια), και με τη γυναίκα του Μαρία κατοικούν στο χωριό Αδραμίτσα, που απέχει από τα Ιωάννινα 1,5 ώρα με βάρκα. Το χωριό είναι χτισμένο στα παράλια της λίμνης των Ιωαννίνων κάτω από το βουνό Δρίσκος και δίπλα στο τουρκικό τότε οχυρό Γαστρίτσα, απέχει δε από το Μέτσοβο γύρω στις 8 ώρες, ενώ τα Ιωάννινα απέχουν από το Μέτσοβο 12 ώρες. Είχαν εγκαταλείψει το χωριό τους λόγω του πολέμου και βρισκόνταν πρόσφυγες στο Μέτσοβο.

Η οικογένεια είχε τρία κορίτσια και δύο αγόρια και η Σταματία ήταν η μικρότερη ίσως 8 ετών, αλλά εγώ νομίζω ότι ήταν 6 και μου την μεγάλωσαν φοβούμενοι ότι δεν θα την έπαιρνα. Το ένα από τα κορίτσια είχε στο μέτωπο ένα ανεξίτηλο μικρό σταυρό που συνήθιζαν να τον κάνουν οι Έλληνες υπόδουλοι των Τούρκων στα κορίτσια για να μην τα παίρνουν οι Τούρκοι στα χαρέμια τους.

Στην αρχή αρνήθηκα να την πάρω γιατί εγώ ζητούσα μία ορφανή αλλά μου είπαν ότι ήταν διπλά ορφανή, γιατί είχαν πολλά παιδιά και ήταν και πρόσφυγες. Μου παρέδωσαν τη μικρή και μου είπαν: «Σου το κρεμούμε στο λαιμό σου, κάμε το ό,τι θέλεις, ό,τι ο Θεός σε φωτίσει, χωρίς καμιά αξίωση ή πληρωμή ή προίκα». Αυτά τα είπαν και οι δύο γονείς ενώπιον των μαρτύρων και άλλων συγχωριανών τους και πολλών στρατιωτών, μόνο ήθελαν να το πάρω και να τους ξαλαφρώσω από το βάρος γιατί είχαν πέντε παιδιά και δεν μπορούσαν να τα θρέψουν. Ευτυχώς που βρέθηκε, έλεγαν, ένας άνθρωπος να τους απαλλάξει από την διατροφή. Σε εμένα αυτό έκανε κακή εντύπωση, αλλά η αθλιότητα στην οποία ευρίσκοντο μου το δικαιολογούσε. Ήταν σχεδόν γυμνοί, πειναλέοι και τριγυρνούσαν στα στενά του Μετσόβου για να πάρουν ένα κομμάτι ψωμί από την Επιμελητεία και να τραφούν όλοι. Φτωχοί στο χωριό τους και αθλιότεροι στην προσφυγιά τους....

Η Σταματία ήταν εξυπνότατη, ξανθή, με υπογάλανα μάτια και δέχτηκε ευχάριστα την νέα κα άγνωστη γι αυτήν κατάσταση. Την πήρα μαζί με τη μητέρα της και πήγαμε στο εμπορικό κατάστημα των αδελφών Ρόκκου στο Μέτσοβο και την έντυσα. Πλήρωσα και είκοσι πήχεις ύφασμα για τη μητέρα και τα δύο άλλα κορίτσια και της έδωσα και 16 δραχμές μετρητά, δηλαδή ξόδεψα συνολικά 50 δραχμές.

Αναχωρήσαμε για τη Καλαμπάκα γύρω στις 11πμ και μας συνόδευσαν οι γονείς και πολλοί συγγενείς και συγχωριανοί μακαρίζοντας τη μικρή που βρέθηκε ένας Χριστιανός να την προστατεύσει. Οι χωρικοί μου έλεγαν: «μεγαλύτερο μυστήριο δεν μπορούσε να γίνει» γιατί ο πατέρας της ήταν άθλιος και δεν τους φρόντιζε στο χωριό και η μητέρα της μου είπε επί λέξει: «ο πατέρας της ήθελε να το σκοτώσω γιατί γεννήθηκε θηλυκό, το ήθελε αρσενικό και αν το κρατούσε θα το σκότωνε, γιατί δεν μπορούσε να το αναθρέψει, αλλά ο πόλεμος τον πρόλαβε». Η μητέρα ζήτησε τη διεύθυνσή μου αλλά της έδωσα άλλη διεύθυνση και όνομα γιατί σκέφτηκα ότι εφόσον ο πατέρας ήταν τόσο άθλιος ίσως κάποτε έρθει και με εκβιάσει και αποφάσισα να της αλλάξω και το όνομα και να την ονομάσω Φρύνη και θα λέω ότι κατάγεται από την Κοζάνη. Είναι μικρή και με το χρόνο, νομίζω, θα ξεχάσει το όνομά της. Ήταν 1<sup>η</sup> Φεβρουαρίου 1913, ημέρα Παρασκευή.

Από τη Καλαμπάκα όπου φτάσαμε έστειλα τη Φρύνη στον Πειραιά με τον βοηθό μου Χρήστο Σερελέα που καταγόταν από τη Μάνη. Μαζί ήταν και ο επιλοχίας μου, λοχίας του Πεζικού Ευάγγελος Αντύπας από το Ληξούρι Κεφαλονιάς. Την έστειλα σε μία φιλική μου οικογένεια να την φροντίζουν μέχρι να επιστρέψω. Έφυγαν σιδηροδρομικώς ως τον Βόλο και από εκεί ατμοπλοϊκώς ως τον Πειραιά.

.....  
Νοέμβριος 1913, Θεσσαλονίκη

Όταν πήρα τη μικρή Φρύνη από το Μέτσοβο και την έστειλα στον Πειραιά, οι καλοθελητές είπαν ότι τάχα ήταν νόθα κόρη μου και τώρα την παρουσίασα σαν ψυχοκόρη.

Ευρισκόμενος στη Θεσσαλονίκη σκέφτηκα να πάρω άλλο ένα μικρό κοριτσάκι για τους γονείς μου για να τους βοηθάει μια και είναι γέροντες. Να δω τώρα τι θα πουν οι άσπονδοι φίλοι...

Είχα ζητήσει και στην Καβάλα και στη Δράμα και στην Τζουμαγιά να βρω κανένα μικρό ορφανό αλλά επειδή δεν έμεινα πολύ δεν το κατόρθωσα. Τώρα μένοντας στη Θεσσαλονίκη πήρα άδεια από το Διοικητήριο να ψάξω στα διάφορα ιδρύματα.

Πήγα πρώτα στο Βουλγαρικό Γυμνάσιο όπου κατοικούσαν περίπου χίλιες οικογένειες προσφύγων, που είχαν καταδιωχθεί από τους Βουλγάρους και τρέφονταν από την Κυβέρνηση, αλλά ήταν σε λυπηρή κατάσταση.

Με πλησίασε κάποιος και με ρώτησε τι ζητώ καθώς ήμουν αξιωματικός, επομένως άξιος περισσότερης προσοχής. Του εξήγησα και μου είπε ότι υπάρχει μία μικρή όπως τη ζητούσα, αλλά δεν ήταν εκεί εκείνη τη στιγμή. Καθώς μιλούσαμε με περιτριγύρισαν σμήνη μικρών κοριτσιών και μητέρων εκλιπαρώντας να τις πάρω. Τόση ήταν η δυστυχία τους.

Μετά από λίγο ήρθε η μικρή, ήταν περίπου 10 ή 11 ετών, πολύ χαριτωμένη και είχε τελειώσει την τρίτη τάξη του Παρθεναγωγείου στη Στρώμνιτσα. Την ρώτησα αν ήθελε να με ακολουθήσει και δάκρυσε αλλά έπρεπε να συγκατατεθεί και ο πατέρας της. Τη ρώτησα αν είχε μητέρα και μου είπε ότι είχε πεθάνει, μάλιστα πρόσθεσε ότι τη σκότωσε ο πατέρας της με κλωτσιά και ότι την ίδια τη δέρνει συχνά γιατί του ζητάει ψωμί και ότι τη βάζει να δουλεύει όπου βρίσκει. Είναι κάπως υπερβολική νομίζω στις διηγήσεις της αλλά διορθώνεται. Ζήτησε να με ακολουθήσει αμέσως χωρίς να ερωτηθεί ο πατέρας της, αλλά εγώ ήθελα να είμαι εντάξει και αρνήθηκα. Μετά από συζήτηση με δύο υπαλλήλους του ιδρύματος συμφωνήσαμε να ερωτηθεί ο πατέρας της και να επανέλθω τη επόμενη μέρα. Η μικρή έκλαιγε νομίζοντας ότι δεν θα ξαναέρθω ή ότι θα έπαιρνα κάποια άλλη.

Την επόμενη μέρα είχα πάει στην εκκλησία του Αγίου Δημητρίου και είχα σχεδόν μετανιώσει, γιατί είχα και τη μικρή Φρύνη, και δεν είχα σκοπό να πάω να την αναζητήσω, αλλά με πλησίασε αυτός που μου έλεγε να την πάρω και με παρακάλεσε γιατί η μικρή έκλαιγε και ο πατέρας της είχε συγκατατεθεί και μάλιστα θεωρούσε ευτύχημα το γεγονός ότι θα απαλασσόταν από τη μικρή.

Με μετάπεισε και πήγα ξανά στο Βουλγαρικό Γυμνάσιο όπου μόλις με είδε η μικρή έκλαιγε και μου φιλούσε τα χέρια. Ο πατέρας της πάλι δεν ήταν εκεί αλλά οι δύο υπάλληλοι μου είπαν ότι είχε δώσει την άδεια κι έτσι την πήρα μαζί μου, αφού τους έδωσα από 5 δραχμές όπως μου ζήτησαν για τον κόπο τους.

Αμέσως πήγα στο Διοικητήριο για να παρουσιάσω και να αναφέρω ότι βρήκα ένα ορφανό που θα έπαιρνα μαζί μου. Εκεί βρήκα τον Ειρηνοδίκη Αντώνιο Αρβανίτη με τον οποίο ήμασταν συμμαθητές στη Σχολή Εφέδρων Αξιωματικών της Κέρκυρας. Για βοηθό του είχε έναν στρατιώτη ονόματι Καπερνάρο από το Γύθειο, ήδη δικηγόρο, γιο του καπνοπώλη που είχε την “Εταιρία Καπερνάρου” στο Γύθειο. Ο κ. Αρβανίτης, ως αρμόδιος δικαστικός, μου είπε να την πάρω χωρίς κανέναν όρο εφόσον και ο πατέρας της συγκατατέθηκε.

Έτσι την πήρα μαζί μου και πήγαμε στο Τσαρσίλ, εμπορικό κέντρο της Θεσσαλονίκης τότε, και της αγόρασα ένα ζευγάρι παπούτσια από έναν Τούρκο έμπορο γιατί τα μαγαζιά των Ελλήνων και των Εβραίων ήταν κλειστά, των μεν Εβραίων γιατί ήταν Σάββατο των δε Ελλήνων γιατί ήταν η εορτή του Αγίου Δημητρίου. Μετά πήγαμε στο ξενοδοχείο φαγητού και φάγαμε, έτρωγε λαίμαργα διότι είχε από πολύ καιρό να χορτάσει και κατόπιν στο ξενοδοχείο ύπνου που λεγόταν Στρώμνιτσα και ήταν άλλοτε βουλγαρικό, όπου την άφησα και βγήκα να της αγοράσω μερικά εσώρουχα.

Το απόγευμα, θα πηγαίναμε μαζί με το ανιψιό μου [Ευάγγελο Αησιλιάου Πατσουράκο](#), επιλοχία του Πυροβολικού, στην εορτή στην πλατεία του Πύργου και την πήρα μαζί μου. Μόλις άρχισαν να ρίχνουν βεγγαλικά η μικρή τρόμαξε πάρα πολύ και άρχισε να φωνάζει “Βούλγαροι, Βούλγαροι, πάμε να

φύγουμε, ήρθαν οι Βούλγαροι...” Όλος ο κόσμος μας κοίταζε, προσπάθησα να την καθησυχάσω, αλλά ήταν αδύνατο, οπότε φύγαμε και την πήγα στο μέρος απ’ όπου έριχναν τα βεγγαλικά για να τα δει από κοντά και να ησυχάσει αλλά σε κάθε έκρηξη φώναζε “να φύγουμε, Βούλγαροι...” Τόσο τρόμο της είχαν εμπνεύσει οι μεγάλες καταστροφές και οι φόννοι που είχαν διαπράξει οι Βούλγαροι.

Το βράδυ στο ξενοδοχείο τη ρώτησα και μου είπε ότι ο πατέρας της λέγεται Λάζαρος Αθανασίου και ότι αυτή είχε γεννηθεί στην Αγία Ελεούσα, ένα χωριό έξω από τη Στρώμνιτσα. Μετά τον θάνατο της μητέρας της πήγε οικότροφος στο Ελληνικό Σχολείο της Επισκοπής της Στρώμνιτσας μέχρι την κατάληψη της Στρώμνιτσας από τους Βουλγάρους και μετά την έκρηξη του Ελληνο-Βουλγαρικού πολέμου οπότε και καταλήφθηκε η Στρώμνιτσα από τους Έλληνες, για τον φόβο των Κομιτατζήδων, έφυγαν τα γυναικόπαιδα όπως και πολλοί άλλοι και κατέφυγαν στο Ντιμίρ-Χισάρ (Σιδηρόκαστρο) και από εκεί στη Θεσσαλονίκη.

Την επόμενη μέρα (27 Νοεμβρίου 1913), προτού αναχωρήσουμε με το ατμόπλοιο για τον Πειραιά, πήρα την Άννα και την πήγα στο τετραώροφο Εβραϊκό εμπορικό κατάστημα του Τίριγκ και της αγόρασα ευρωπαϊκά ρούχα. Μετά την άφησα στο ατμόπλοιο και επέστρεψα στο ξενοδοχείο για να πληρώσω. Εκεί βρήκα ένα χωρικό να με περιμένει και να θέλει κάτι να μου πει. Τον ρώτησα αλλά δεν μίλαγε ελληνικά οπότε κάλεσα τον ξενοδόχο για διερμηνέα και έμαθα ότι ήταν ο πατέρας της Άννας. Χάρηκα γιατί γνώριζα τον πατέρα και προστάτη της μικρής Άννας και να κανονίσω και τις απαιτήσεις του και δια του ξενοδόχου τον ρώτησα αν θέλει να την πάρει πίσω. Αυτός απαντούσε “Νου-Νου, Νιέμα” δηλαδή “Όχι-Όχι, δεν θέλω”. Ήταν περίπου 28 ετών, μάλλον ψηλός, κακοντυμένος και μιλούσε μόνο βουλγαρικά ή μακεδονικά όπως τα λένε αυτοί και καθόλου ελληνικά. Του έδωσα 25 δραχμές και μου φίλησε τα χέρια. Ο ξενοδόχος μου είπε ότι αφού απαλλάχτηκε από την κόρη του θα επέστρεφε μάλλον στο χωριό του. Δυστυχώς η Στρώμνιτσα μετά από λίγο καιρό καταστράφηκε από βουλγαρική επίθεση και ο άνθρωπος αυτός δεν έδωσε άλλα ίχνη ζωής.

.....  
Τη Φρύνη και την Άννα τις έβαλα, όταν επανήλθα στον Πειραιά, στο σχολείο της κ. Μαρίκας Γρηγοράκη, το γένος Ψαρουδάκη. Επλήρωνα για δίδακτρα και τροφεία 16 δραχμές. Ήταν σαν δύο μικρές αδελφές και εγώ δεν έκανα καμία διάκριση μεταξύ τους επειδή όμως η Φρύνη έπαιρνε καλύτερα τα γράμματα είχα σκεφτεί να την κάνω δασκάλα και να την διορίσω εν καιρώ στο χωριό της την Αρδαμίτσα.

Αλλά, «Άλλαι μεν βουλαί ανθρώπων, άλλα δε Θεός κελεύει», ο Βενιζέλος επανήλθε εγώ δε κατέφυγα στην πατρίδα μου και επανερχόμενος στον Πειραιά, μετά από πολλούς μήνες, εξορίστηκα στην Σκύρο για ένα χρόνο και κατόπιν φυλακίστηκα στις φυλακές Χαλκίδας για άλλον ένα χρόνο και μετά από πολλές περιπέτειες επανήλθα στον Πειραιά. Όσο έλειψα, οι μικρές ακολούθησαν την οικογένεια του επίσης υπό διωγμό αδελφού μου Ιωάννη στα Κονάκια και στη Στροτζά κι έτσι τα σχέδιά μου ανατράπηκαν.

Τον Δεκέμβριο του 1919 παντρεύτηκα, απέκτησα οικογένεια, ήταν πιστές αδελφές μεταξύ τους αλλά ήταν και οι μεγαλύτερες αδελφές των παιδιών μου. Τα συμπονούσαν τα περιποιόντουσαν και τα συμβούλευαν και μέχρι σήμερα που είναι νοικοκυρές πάντα την καλή συμβουλή την έχουν προς τα παιδιά μου.

Την Άννα την πάντρεψα σε ηλικία 25-26 ετών, στις 16 Ιουλίου 1930, με τον Γεώργιο Ιωάννη Πιπίνο (από την ιστορική οικογένεια του Πόρου), λεβητοποιό με μόνιμη θέση στο εργοστάσιο της εταιρείας Σιδηροδρόμων Θεσσαλονίκης-Πειραιά, στον Πειραιά. Τη προίκισα με ένα οικόπεδο στην Πειραιϊκή, στου Μπαϊκούση, 250 πήχεις όπου έκτισα ένα σπίτι με τρία δωμάτια και κουζίνα, και της έδωσα σε έπιπλα και ρουχισμό περί τις 20.000 δραχμές.

Μετά περίπου ένα χρόνο μου ζήτησαν και τη Φρύνη. Την πάντρεψα τον Ιούνιο του 1932 με τον Νικόλαο Λέανδρο από τη Θήρα, τρίτο πλοίαρχο στα ατμόπλοια εξωτερικού, άριστος ως άνθρωπος και ως σύζυγος. Την προίκισα, χτίζοντας ένα σπίτι δίπλα σε αυτό της Άννας, ώστε να επικοινωνούν μεταξύ τους, όπως επίσης με όλο το ρουχισμό και τα έπιπλά της.

Δεν έχω κανένα παράπονο και για τις δυο τους. Υπήρξαν κορίτσια άριστα, δεν μου έδωσαν ποτέ καμία αφορμή, ηθικότατα, υπάκουα και συνετά. Περάσαμε δύσκολες εποχές, αλλά αυτές παρέμειναν πιστές στην ανατροφή που τους έδωσα. Ό, τι ζητούσα το πέτυχα δηλαδή, να μην έχουν την ανάγκη μου στο σπίτι τους. Αυτό με ευχαριστεί διότι βλέπω ότι ζουν αγαπημένες μεταξύ τους και με τους συζύγους τους, αγνωώ αν και εκείνες είναι αν και ποτέ δεν μου παραπονέθηκαν. Μόνη σκιά που με λυπεί είναι ότι καμία τους δεν απέκτησε παιδιά, αλλά ποιος καταλαβαίνει τα ανεξερεύνητα του Θεού;.....

Ανάργυρος Β. Πατσουράκος  
Ιατρός – Φαρμακοποιός  
Νοέμβριος 1940

(Για την αντιγραφή: Ανάργυρος Βασιλείου Πατσουράκος, Μάιος 2009)